

Hiánypótlás, Szerep-Hosszúhát (HB/17-IKV/00726-4/2026)

5. Igazolja, hogy a bűzterhelés hatásterületének meghatározásához használt *hatastavolsag.exe* program érvényes szabvány szerinti vagy azzal egyenértékű számítással végzi a hatásterület lehatárolását. Határozza meg a bűzterhelés hatásterületét a diffúz bűzforrások szélétől oly módon, hogy a légszennyező diffúz források környezetében a talajközeli és magaslégköri meteorológiai jellemzők vizsgálata során figyelembe veszi a szélsőséges szélsébséget is és ábrázolja a fenti módon meghatározott hatásterületet az intenzív állattartásra vonatkozó tervezési irányérték figyelembevételével.

A program a számításokat az MSZ 21457 szabványsorozat alapján végzi.

Alapegyenlet – Gauss-féle füstfáklya modell

Ez a szabvány központi képlete:

$$C(x, y, z) = \frac{Q}{2\pi\sigma_y\sigma_z u} \exp\left(-\frac{y^2}{2\sigma_y^2}\right) \left[\exp\left(-\frac{(z-H)^2}{2\sigma_z^2}\right) + \exp\left(-\frac{(z+H)^2}{2\sigma_z^2}\right) \right]$$

Jelölések

- $C(x,y,z)$ → koncentráció [g/m³]
- Q → kibocsátás [g/s]
- u → szélsébség [m/s]
- σ_y, σ_z → szórési paraméterek [m]
- H → effektív kibocsátási magasság [m]
- x → szélirány menti távolság
- y → oldalirány
- z → magasság

Elméleti áttekintés (ld. hatastavolsag.exe helpje)

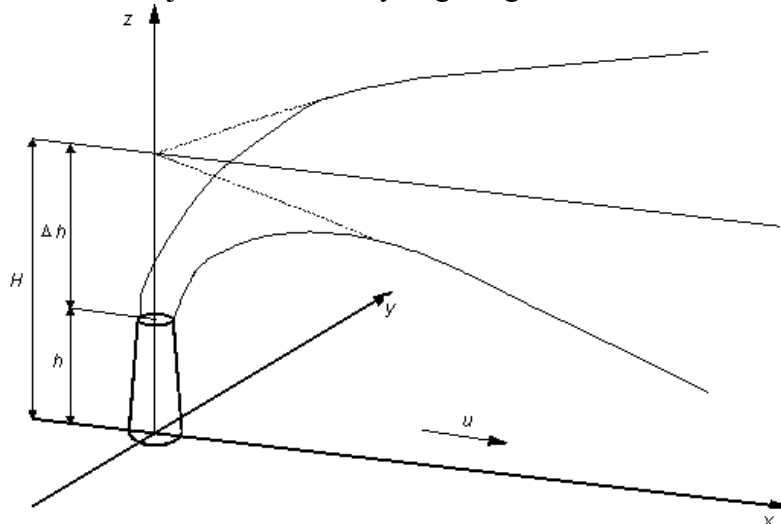
Füstfáklya-modellek jellemzői^[1]

Az egyszerű füstfáklya modellek:

- egyedi kibocsátások közvetlen lokális hatásának vizsgálatára
- többnyire stacioner állapotok vizsgálatára
- sík felszín feletti terjedésre
- érvényesség: általában néhány száz tíz kilométerre, a stacioner kibocsátási és meteorológiai állapotok fennállásának idejére
- Nem vagy csak nehézkesen, pontatlanul használhatók komplex felszín feletti vagy extrém meteorológiai körülmények közötti terjedés követésére
- Feltételezik, hogy a kialakuló koncentráció arányos a forráserősséggel és fordítottan arányos a szélsébséggel
- A kiszélesedési folyamatot a szélmező turbulenciájának tulajdonítják
- Igen sokféle modell, ezek közül leginkább bevált: **GAUSS TÍPUSÚ MODELL**

Füstfáklya terjedése: igen bonyolult folyamat egyszerűsítés: elkülönült vizsgálatok:

1. füstszázló emelkedési szakasza - a kiszélesedést nem vizsgáljuk, de az emelkedésnek megfelelő **effektív forrásmagasság** megállapítása
2. terjedési szakasz: mintha a forrás fölött az effektív forrásmagasságban lévő pont lenne a forrás és nem lenne járulékos kéménymagasság.

1. ábra. A füstfáklya helyzete a koordinátarendszerben [2]

A Gauss-modell használatának lépései

- 1/ Az effektív forrásmagasság meghatározása
  - A hőkibocsátás meghatározása
  - Az átlagos szélesség meghatározása a kibocsátási magasságban
  - A légköri jellemzők meghatározása (- stabilitás)
  - A járulékos kéménymagasság számítása
- 2/ A Gauss-féle terjedési egyenlet felírása és alkalmazása az effektív forrásmagasságra
  - Terjedési egyenlet
  - A turbulens szórások meghatározása
  - A szélesség számítása
  - A tükröződés hatásának figyelembevétele
  - A szennyezőanyagok kikerülési folyamatainak figyelembevétele
  - A szennyezőanyagok ülepedési folyamatainak figyelembevétele

Az effektív forrásmagasság meghatározása

A járulékos kéménymagasság számítása

A szennyezőanyag: forrásból kibocsátott anyag a forrásnál nagyobb magasságban fekvő légrétegbe emelkedik.

Az emelkedési folyamat okai:

- * függőleges irányú kibocsátásnál (pl. kémények): a kibocsátott anyag mozgási energiája
- * a kibocsátott szennyezőanyag környezeti levegőtől eltérő sűrűsége - felhajtóerő. Elsősorban a kibocsátás környezetnél magasabb hőmérsékletéből. Kisebb jelentőségű az eltérő anyagi összetétel okozta sűrűségkülönbség.

Járulékos kéménymagasság, Δh : a kibocsátott szennyezőanyag forrásból való kilépése utáni emelkedésének mértéke

A forrás geometriai (épített) magassága, h

Effektív forrásmagasság, H : az a magasság, amelyben a vízszintes tengelyű terjedés és hígulás játszódik

$$H = h_k + \Delta h \quad (1)$$

ahol

h_k = korrigált kéménymagasság (m)

Ha a véggáz sebessége kisebb, mint a szélesebbég másfélszerese (azaz van leáramlás):

$$h_k = 2d(v/u_m - 1,5) + h,$$

ahol:

d = a kibocsátás átmérője (m)

v = gáz kilépési sebesség (m/s)

u_m = szélesebbég a kéménymagasságban (m/s)

Ha a véggáz sebessége nagyobb, vagy egyenlő, mint a szélesebbég másfélszerese (azaz nincs leáramlás): $h_k = h$, a korrigált kéménymagasság egyenlő a tényleges kéménymagassággal.

Járulékos kéménymagasság: bonyolult függés egyéb tényezőktől - különféle kutatócsoportok: egymástól formailag és számszerű eredményeiben egyaránt jelentősen eltérő empirikus összefüggések.

Általános formula:

$$\Delta h = \frac{k \cdot E}{u^a} = \frac{k}{u^a} \cdot (c_1 \cdot v \cdot d + c_2 \cdot Q_h^b), \quad (2)$$

ahol

k : [-] léghő stabilitástól függő tényező (0.85 - 1.15)

E : a meteorológiai tényezőktől független tényező

u : [m/s] (átlagos) szélesebbég

v : [m/s] a füstgáz kilépő sebessége

d : [m] a kémény kilépő átmérője

Q_h [kW] a füstgázzal kibocsátott hőteljesítmény

a, b, c_1, c_2 empirikus konstansok

Hatályos magyar szabvány :

- Holland formula, ha a $T_s - T_h$ (véggáz és környezeti levegő közötti) hőmérséklet különbség 50°C-nál és a hőkibocsátás 100 MW-nál kisebb,
- CONCAWE (CONservation of Clean Air and Water in Europe) formula, ha a $T_s - T_h$ hőmérséklet különbség 50°C-nál vagy a hőkibocsátás 100 MW-nál nagyobb.

1. táblázat. Formulák a járulékos kéménymagasság számításához

Formula	stabilitás	a	b	c_1	c_2
Holland	mind	1	1	$1.5 \cdot k$	$0.0096 \cdot k$
CONCAWE	mind	0.75	0.5	0	2.71

Holland formula:

$$\Delta h = \frac{k}{u} \cdot (1.5 \cdot b \cdot d + 0.0096 \cdot k \cdot Q_h)$$

CONCAWE formula:

$$\Delta h = \frac{k}{u^{0.75}} \cdot (2.71 \cdot Q_h^{0.5})$$

A hőkibocsátás számítása

(2) használatához, valamint a Holland/Concawe formulák megválasztásához: a hordozó gázzal kibocsátott hőteljesítmény:

$$Q_h = m \cdot c_p \cdot (T_s - T_h) = V \cdot \rho \cdot c_p \cdot (T_s - T_h) \quad (3)$$

$$V = \frac{d^2 \cdot \pi \cdot v}{4} \quad (4)$$

ahol

m [kg/s]	füstgáz tömegárama
V [m ³ /s]	fg. térfogatárama
c_p [J/kgK]	fg. izobár fajhője
ρ [kg/m ³]	fg. sűrűsége
T_s [K]	fg. hőmérséklete
v [m/s]	fg. kilépő sebessége
d [m]	a kémény kilépő keresztmetszetének belső átmérője
T_h [K]	a levegő hőmérséklete h magasságban.
T_s [K]	a füstgáz kilépési hőmérséklete h magasságban.

Hatályos magyar szabvány ^[3]

Levegő kibocsátása esetén egyszerűsített formula (levezethető (3)-ból a levegő anyagjellemzőinek, az univerzális gáztörvénynek és a h magasságra feltételezett 0.99 bar légnyomásnak megfelelően):

$$Q_h = 271 \cdot \frac{T_s - T_h}{T_s} \cdot d^2 \cdot v \text{ [kW]} \quad (5)$$

(5) alapján a füstgázokkal kibocsátott hőteljesítmény is számítható, ekkor azonban a (5)-ből számolt értéket a füstgázok eltérő jellemzői miatt a következő mértékben kell megnövelni:

gázturbina kipufogógáza	2...2.5 %-kal,
szénhidrogén-tüzelés kazánban	4...6 %-kal,
feketeszén, koksz tüzelése	5...7 %-kal,
barnaszén, lignit tüzelése	7...9 %-kal.

2.3. Az átlagos szélesebbég számítása

(2)-be: a kémény geometriai és effektív magassága között tartományban uralkodó átlagos szélesebbéget kell helyettesíteni.

$$u(z) = u_1 \cdot \left(\frac{z}{z_1}\right)^p \quad (6)$$

ahol u_1 a z_1 magasságban mért (ismert) szélesség, p pedig az ún. szélprofil kitevő.

$$u = \frac{u_1}{(p+1) \cdot z_1^p} \cdot \frac{H^{p+1} - h^{p+1}}{H - h} \quad (6a)$$

(1)(2)(6) egyenletrendszer:

- * A CONCAWE formula esetén iterációval oldható csak meg, vagy a leírt egyszerűsítés alkalmazásával megkerülhető ³.
- * A Holland-formulára ($a = 1$) explicit megoldás ³:

$$H = \left[h^{p+1} + \frac{k \cdot (1.5 \cdot v \cdot d + 0.0096 \cdot Q_h) \cdot (p+1) \cdot z_1^p}{u_1} \right]^{\frac{1}{p+1}} \quad (7)$$

A légköri jellemzők meghatározása

1/ p szélprofil-kitevő:

Helyszíni szélmérésből, meteorológiai adatokból, ennek hiányában: szakirodalomból³.

2/ k tényező ³:

2. táblázat. a légköri stabilitás és a k tényező közti összefüggés

Pasquill-féle stabilitási indikátor	Stabilitási kategória	k értékek
F*	1	0.88
F	2	0.92
-	3	0.96
E	4	0.99
-	5	1.02
D	6	1.05
A, B, C	7	1.08

A légköri stabilitás minősítése

A k tényező meghatározásához, valamint a turbulens szórások számításához (lásd később).

Pasquill-féle stabilitási kategóriák

Könnyen észlelhető jelenségekhez kapcsolódóan.

- A - erősen labilis
- B - közepesen labilis
- C - enyhén labilis
- D - semleges
- E - enyhén stabil
- F - erősen stabil

3. táblázat. A légköri stabilitás legvalószínűbb értékei Pasquill szerint ([1])

Szélsebesség a talajközeli u_1 , m/s	Nappal a besugárzás mértéke			Éjszaka a felhőzet aránya	
	erős	közepes	gyenge	4/8	3/8
< 2	A	A - B	B	-	-
2 - 3	A - B	B	C	E	F
3 - 5	B	B - C	C	D	E
5 - 6	C	C - D	D	D	D
> 6	C	D	D	D	D

Stabilitási kategóriák a hőmérsékleti gradiens szerint (Szepesi)

Hazánk jórészt síksági területeket foglal magában - a légkör stabilitása igen jól jellemezhető a függőleges hőmérsékleti gradiens értékével. Kiterjedt mérések a légkör alsó 300 m-es szakaszára vonatkozóan.

4. táblázat. A függőleges hőmérsékleti gradienssel jellemzett stabilitási kategóriák ²

Stabilitási kategória		$\Delta T / \Delta z$
Neve	Jele (S)	K/100 m
erős inverzió	1	1,51
inverzió	2	1,01..1,5
gyenge inverzió	3	0,51..1,00
pozitív izoterm	4	0,01..0,50
negatív izoterm	5	-0,50..0,00
normális	6	-1,00..-0,51
labilis	7	-1,01

A légszennyezők terjedésének Gauss-modellje

A terjedés differenciálegyenlete

Szokásos alak: az 1. ábra koordináta-rendszerében - a szennyezőanyag egységnyi térfogatban található mennyiségének változása:

$$\frac{\delta q}{\delta t} = \frac{\delta}{\delta x} \cdot K_x \cdot \frac{\delta q}{\delta x} + \frac{\delta}{\delta y} \cdot K_y \cdot \frac{\delta q}{\delta y} + \frac{\delta}{\delta z} \cdot K_z \cdot \frac{\delta q}{\delta z} - u \cdot \frac{\delta q}{\delta x} + w \cdot \frac{\delta q}{\delta z} - \lambda q + S \quad (8)$$

$q = q(x,y,z,t)$	[g/m ³]	a szennyezőanyag térben és időben változó koncentrációja
K_x, K_y, K_z	[m ² /s]	a diffúziós állandók a három térirányban
u	[m/s]	szélsebesség (vízszintes)
w	[m/s]	üledési sebesség (függőleges, lefelé irányul)
λ	[1/s]	bomlási, átalakulási, kimosódási állandó
S	[g/m ³ s]	forrástag

Áramlástanai szemlélet: homogén, izotróp diffúzió esetére: K diffúziós együttható: (8) alakja:

$$\frac{dq}{dt} = \frac{\delta q}{\delta t} + v \cdot \text{grad } q = K \cdot \text{div grad } q - \lambda q + S \quad (9)$$

(8) A jobboldal negyedik és ötödik tagja a szél és az ülepedés szállító hatását veszi figyelembe (a koncentráció konvektív megváltozása) (az eltérő előjel a w sebesség fordított előjelű értelmezéséből adódik).

(8) Hatodik tag: a szennyezőanyag légkörből való kikerülési folyamatok (bomlás, átalakulás, kimosódás, ab- és adszorpció) intenzitásának leírása

(8) Utolsó tag: forrásintenzitás. Általános esetben: $S(x,y,z,t)$ időben változó térbeli eloszlás lehet, ekkor S térfogati forrás-sűrűség, (8)-nak megfelelően $[(g/s)/m^3]$. Stacionárius pontforrás esetén a forrásponttól különböző minden pontban ($r > 0$) nulla az értéke - Egységnyi emisszióra (forráserősségre) Dirac delta függvény:

$$S(x, y, z) = \delta(r) = \delta(\sqrt{x^2 + y^2 + (H - z)^2}) \quad (10)$$

Pontforrás esetén: forráserősség, $S = Q$ [g/s]. Ebből úgy lesz szemléletes a (8)-nak megfelelő $[(g/s)/m^3]$, hogy a vizsgált, forrás-közi elemi térfogatra vonatkozóan a pontforrás erősségét elosztjuk az elemi térfogatra, így definiálhatunk térfogati forráserősséget.

3.2. A differenciálegyenlet egyszerűsített megoldásai

- * stacionárius állapot
- * helyfüggetlen (homogén), irányfüggetlen (izotróp) diffúzió: K
- * helyfüggetlen (homogén) szélesebbesség
- * ülepedés hatásának elhanyagolása ($w = 0$)
- * a szennyezőanyag nem alakul át és nem nyelődik el ($= 0$)

$$(8)\text{-ből: } u \cdot \frac{\delta q}{\delta x} = K \cdot \Delta q + Q \cdot \delta(r) \quad (11)$$

K [m²/s] a diffúziós állandó az összes irányban

Q [g/s] forráserősség (az emisszió mértéke)

δ (div grad) Laplace-operátor

További közelítés: szélirányban a diffúzió szennyezőanyag szállító hatása a szél általi szállításhoz képest elhanyagolhatóan kismértékű, az x irányú diffúziót jelentő tagot elhagyjuk, így (11)-ből:

$$u \cdot \frac{\delta q}{\delta x} = K \left(\frac{\delta^2 q}{\delta y^2} + \frac{\delta^2 q}{\delta z^2} \right) + Q \cdot \delta[(\sqrt{x^2 + y^2 + (H - z)^2})] \quad (12)$$

(9,12) megoldása:

$$q = \frac{Q}{4\pi K x} \cdot \exp \left[-\frac{u}{4Kx} \cdot (y^2 + (H - z)^2) \right] \quad (13)$$

A z és y irányú koncentrációváltozást Gauss-féle normális eloszlás formájában írja le. Fizikai szemlélet: a szennyezőanyag füstfáklya tengelye körüli szétszóródása: a turbulens örvények általi szétszállítás véletlenszerű jellege következtében mindkét irányban Gauss-eloszlás szerint alakul, amelyek legvalószínűbb értéke $y = 0$, ill. $z = H$.

Szórásnégyzet bevezetése - az x -függést ez tartalmazza:

$$\sigma^2 = \frac{2 \cdot K \cdot x}{u} \quad (14)$$

Ennek megfelelően (13):

$$q = \frac{Q}{2 \cdot \pi \cdot \sigma^2 \cdot u} \cdot \exp \left[-\frac{y^2 + (H-z)^2}{2 \cdot \sigma^2} \right] \quad (15)$$

Súlyos elhanyagolás: a diffúzió izotróp voltának feltételezése. Feloldása: a K_z és K_y diffúziós tényezők eltérésének megfelelően az y és a z irányú szórások eltérő értékeivel.

Ekkor (15)-ből - KETTŐS GAUSS-ELOSZTLÁS:

$$\sigma_y^2 = \frac{2 \cdot K_y \cdot x}{u} [\text{m}] \text{ és } \sigma_z^2 = \frac{2 \cdot K_z \cdot x}{u} [\text{m}], \text{ amelyekkel (15)-ből:} \quad (15a)$$

$$q = \frac{Q}{2 \cdot \pi \cdot \sigma_y \cdot \sigma_z \cdot u} \cdot \exp \left[-\frac{y^2}{2 \cdot \sigma_y^2} - \frac{(H-z)^2}{2 \cdot \sigma_z^2} \right] \quad (16)$$

A rövid idejű (1 órás) átlagkoncentrációkból megbecsülhetők a 24 órás és az éves várható átlagok is:

$$q(24h) = q(1h) \cdot \left(\frac{1}{24} \right)^{0.45}, \text{ ill. } q(\text{év} = 8760h) = q(1h) \cdot \left(\frac{1}{8760} \right)^{0.45}$$

A (16) egyenlet a közelítések, elhanyagolások ellenére jó közelítéssel tükrözi a szennyezőanyag szélre merőleges irányú vándorlásának statisztikus jellegét. Értékes alapja a koncentráció-eloszlást leíró összefüggések empirikus pontosításának.

3.3. A szórások meghatározása

(16) alkalmazhatóságához: szükséges a szórásnégyzetek valamint szórások meghatározása.

Különböző megadási módok:

Hatályos magyar szabvány:

- * a szórásnégyzetek alakilag a (14a)-tól eltérő módon számíthatóak,
- * a szórások függenek az x koordinátától,
- * a szórások p_0 segédparaméteren keresztül függenek a légkör stabilitási állapotától (- termikus turbulencia: lásd 2.5. alfejezet) - ***ez a paraméter nem keverendő össze a p szélprofil-kitevővel !!!!***,
- * a szórások z_0 érdességi paraméteren keresztül függenek a felszín érdességétől (- mechanikai turbulencia).

$$q_y = 0.008 \cdot \left(6 \cdot p_0^{-0.3} + 1 - \ln \frac{H}{z_0} \right) \cdot x^{0.367 \cdot (2.5 - p_0)} [\text{m}] \quad (18a)$$

$$q_z = 0.38 \cdot p_0^{1.3} \left(8.7 - \ln \frac{H}{z_0} \right) \cdot x^{1.55 \cdot \exp(-2.35 \cdot p_0)} [\text{m}] \quad (18b)$$

Ha a H/z_0 arány a számítások során 2000-nél nagyobbra adódik, akkor 2000-nek kell tekinteni.

5. táblázat. A p_0 tényező értékei ^[7]

Stabilitási kategória:

	7	6	5	4	3	2	1
p_0	0.170	0.282	0.343	0.384	0.427	0.446	0.464

Pasquill-féle stabilitási indikátor:

	A	B	C	D	E	F és F*
p_0	0.079	0.143	0.196	0.270	0.363	0.440

6. táblázat. Az érdességi paraméter jellemzőbb értékei ⁷

A terület jellege	z_0 , m
Sík, növényzettel borított terület	0.1
Erdő	0.3
Település	1.0
Város	1.2 ... 2.0
Nagyváros	3.0

Az érdességi paraméter helyes meghatározása: a terjedési vizsgálatok egyik kritikus pontja. Gond: általában nincs nagy kiterjedésű, homogén érdességű terület a terjedés alatt, ugyanakkor a terjedés-számítás eredménye igen érzékeny az érdességi paraméterre.

3.4. A szélsébség átlagolása

(16)-ban: az u szélsébség magasságfüggését elhanyagoltuk. az összefüggés alkalmazásakor a homogénnek tekintendő szélmező sebességét a tényleges szélmező átlagos sebességével vesszük számításba.

Immisszió megfigyelési pontja (a szennyeződés környezeti behatása): talajszinten vagy annak közvetlen közelében átlagolás a $z = 0 \dots H$ tartományon:

$$u(\text{átl.}) = \frac{1}{H} \cdot \int_0^H u(z) \cdot dz = \frac{1}{H} \cdot \int_0^H u_1 \cdot \left(\frac{z}{z_1}\right)^p \cdot dz = u_1 \cdot \frac{H^p}{(1+p) \cdot z_1^p} = \frac{u(H)}{p+1} \quad (19)$$

Felhasznált irodalom

1. Dr. Vad János – BGME, Bp. előadása alapján
2. Gács Iván: Szennyezőanyagok légköri terjedése. Előadásjegyzet. BME Energetika Tanszék, 1996.
3. MSZ 21459/5-85. Légszennyező anyagok transzmissziójának meghatározása. A kibocsátás effektív magasságának meghatározása.
4. Sutton, O.G.: Micrometeorology. Mcgraw Hill, London, 1953.
5. Szepesi D.: Légszennyező anyagok turbulens diffúziójának meteorológiai feltételei Magyarországon. OMI Hivatalos Kiadványai XXXII. Budapest, 1967.
6. Rákóczi Ferenc: Életterünk a légkör. Mundus Magyar Egyetemi Kiadó, Budapest 1998.
7. MSZ 21457/4-80. Légszennyező anyagok transzmissziós paraméterei. A turbulens szóródás mértékének meghatározása.

A felületi forrásokból származó emissziók által okozott várható rövid idejű koncentrációk (immissziók) becslését a pontforrásoknál alkalmazott módszer szerint is elvégezhetjük az alábbi kiegészítéssel.

Az MSZ 21457/4 2.2. szakaszában leírtak szerint meghatározott turbulens szóródási együtthatókat az alábbiak szerinti σ_{yt} és σ_{zt} együtthatókkal helyettesítjük:

$$\sigma_{yt} = \sqrt{(\sigma_{y0}^2 + \sigma_y^2)} \text{ [m]}$$

$$\sigma_{zt} = \sqrt{(\sigma_{z0}^2 + \sigma_z^2)} \text{ [m]}$$

ahol: σ_{y0} a vízszintes irányú kezdeti szóródási együttható, amely a területi forrás szélességének 4,3-del osztott értéke, m;

σ_{z0} a függőleges irányú kezdeti szóródási együttható, amely a területi forrás magasságának 2,15-dal osztott értéke, m;

Ha a szélsébség 2 m/s-nál kisebb, a MSZ 21457/4 2.2. szakaszában lévő σ_y egyenlete a következőképpen módosul:

$$\sigma_{ym} = 4 \cdot \sigma_y \text{ [m]}$$

Hangsúlyozzuk, hogy e becslés csak durva közelítésként használható és a kibocsátás pontja a felületi forrás geometriai közepe.

Tapasztalat szerint a hatástávolság.exe túlbecsüli a várható hatástávolságot.

A bűzterheltségek átlagos eloszlásának modellezésére az AERMOD View szoftvert használtuk.

A modell figyelembe veszi mind ezen paramétereket. A meteorológiai adatbázis óránkénti felbontásban tartalmazza egy teljes év (8760 óra) folyamán a légköri állapotok változását.

Az AERMOD modell meteorológiai szempontból elsősorban a planetáris határréteg (PBL – Planetary Boundary Layer) állapotát írja le. Az input meteorológiai adatokat az AERMET előfeldolgozó dolgozza fel (gaftp.epa.gov).

Az AERMOD lényegében három meteorológiai tényezőt modellez részletesen:

1. szélmező,
2. turbulencia,
3. légköri stabilitás.

Ezek alapján számítja a légszennyező anyagok:

- hígulását,
- terjedését,
- ülepedését,
- talajközeli koncentrációját.

A modell által figyelembe vett fő meteorológiai paraméterek:

Alap meteorológiai bemenetek

- szélsébség
- szélirány
- levegőhőmérséklet
- felhőzet
- légnyomás
- relatív nedvesség
- globálsugárzás / napsugárzás
- csapadék (bizonyos alkalmazásoknál)

Felszíni és határréteg-paraméterek

Az AERMET ezekből számolja a diszperzióhoz szükséges turbulencia-paramétereket:

- súrlódási sebesség (friction velocity, u^*)
- Monin–Obukhov-hossz (L)
- keveredési réteg magassága (mixing height)
- konvektív sebességskála (w^*)
- felszíni hőfluxus
- hőmérsékleti skála
- turbulencia intenzitás
- stabilitási állapot (stabil / neutrális / instabil rétegződés) (journals.ametsoc.org)

A Monin–Obukhov-hossz az egyik legfontosabb stabilitási paraméter:

$$L = -\frac{u_*^3 \overline{\theta_v}}{kg(w'\theta_v')}$$

Ez mutatja meg, hogy a turbulenciát inkább a mechanikai nyírás (szél), vagy a felhajtóerő (hőmérsékleti különbség) generálja-e.

Felszínjellemzők (land use)

A modell külön figyelembe veszi:

- felszíni érdesség (z_0)
- albedó (a felszín visszaverő képességét jelenti, azt mutatja meg, hogy a beérkező napsugárzás mekkora részét veri vissza a felszín.
- Bowen-arány (a felszín energiaforgalmának egyik fontos meteorológiai paramétere. Azt mutatja meg, hogy a felszínre érkező energia mekkora része fordítódik a levegő közvetlen melegítésére (**szenzibilis hőfluxus**), illetve párolgásra (**látens hőfluxus**).
- domborzat
- városi/vidéki környezet

mert ezek jelentősen módosítják a turbulenciát és a szélprofil. (gaftp.epa.gov)

Magassági meteorológiai adatok

Az AERMOD nemcsak felszíni, hanem magaslégköri adatokat is használ:

- rádiószondás profilok
- vertikális szélprofil
- vertikális hőmérsékleti profil
- inverziós rétegek

Ezek szükségesek a keveredési magasság és a stabilitás meghatározásához.

A terheltségek 95%-os percentilisét vizsgáltuk 200 m x 200 m méretű rácshálóban, összesen 3721 pontban.

A **95%-os percentilis** azt jelenti, hogy a számított légszennyezési értékek **95%-a ennél az értéknél kisebb vagy egyenlő**, az esetek 5%-ában fordul elő ennél magasabb koncentráció.

Ha egy év minden órájára kiszámoljuk a szennyezőanyag-koncentrációt, akkor a 95. percentilis az az érték, amelyet a vizsgált időszak (1 év) 95%-ában nem lép túl a szennyezettség ($8760 \text{ óra/év} * 95\% = 8322 \text{ óra/év} \approx 347 \text{ nap/év}$).

Ez nem a legnagyobb érték, hanem egy jellemzően magas, de még nem szélsőséges levegőterheltség.

A legnagyobb (maximum) érték egy ritka, rendkívüli időjárási helyzet miatt alakul ki. A 95% percentilis jobban mutatja a rendszeres terheltséget.

Környezetvédelmi vizsgálatokban ezt használjuk annak megítélésére, hogy a kibocsátás mennyire jelentős.

A várható átlagos hatástávolságot mutatják be az alábbi térképek.

A hatástávolságot a modell a diffúz forrás geometriai közepétől számolja.

